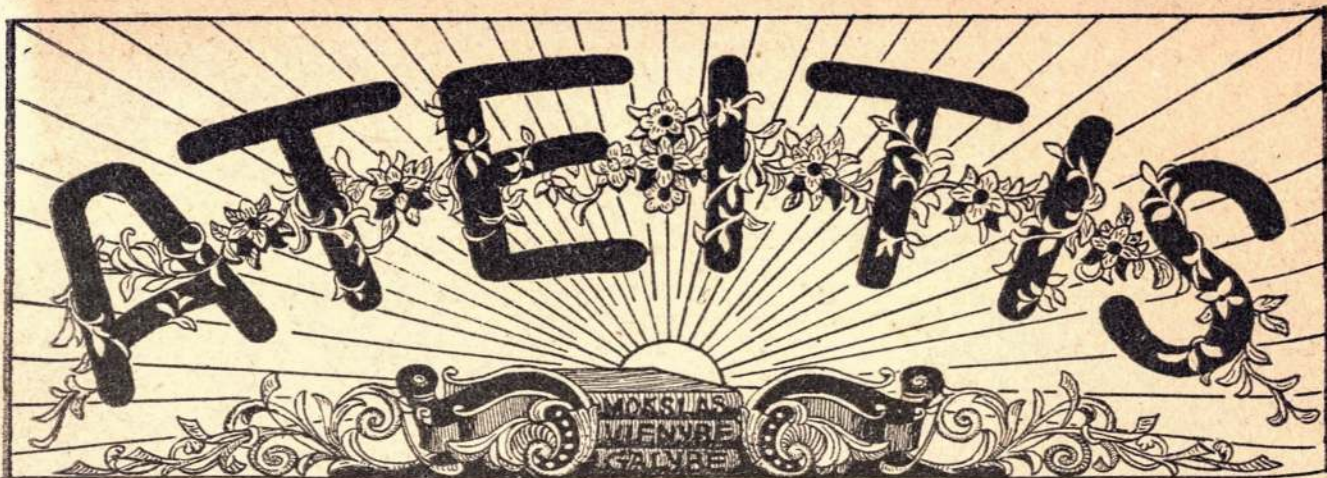

Mėnesinis Priedas.

Monthly Supplement

No. 99

Rugsėjo (September) 1 d. 1916 m.

Priedo No. 1

ŠIO NO. TURINYS.

EILĖS: Juozo Rainio "Vakaro garsai" ir "Daina";
V. Kadugio "Gėlės"; K. Vairo "Prie L.
Chopino Preliudijos No. 7

BELETRISTIKA: žvirgždės "Kodel" ir "Atmini-
mų pluoštas"; Budriko "Prižadėtoji diena".

RAŠINIAI: Miko Petrausko "Iš dailės filozofi-
jos"; I. Bronušo "Gyvenimo prailginimas";
J. Liudžiaus "Bendras žvilgsnis"; Vytauto
Steponaičio "Karė ir ekonominis valstybių
gyvenimas."

—:o:—

**VISI "ATEITIES" PRENUMERATORIAI
GAUNA ŠĮ PRIEDĄ DOVANAI.**

"Ateities" kaina: \$2.00 metams ir \$1.00 pu-
sei metų. Į užrubežį \$2.50 metams ir \$1.25 pusei
metų. Pavienio "Ateities" No. kaina 3c. Pavienio
No. "Ateities" priedo kaina 10c. Todel geriausiai
ir pigiausiai užsisakyti "Ateitį" visiems metams.

ATEITIS PUBLISHING CO.

366 W. BROADWAY,

SO. BOSTON, MASS.

Juozas Rainis.

VAKARO GARSAI.

Garsai vakariniai! Aidai stebuklingi!
Banguodami ore ką gaudžiat uoliai?
Malonūs ir puikūs visuomet galingi
Jūs gemate garsus, o nykstat tyliai...
Apreiškiat nakties atėjimą, ir dieną
Palydit chaosu visokių balsų...
Klausyk!.. Ten išgirsi liudnobalsį vieną —
Tai divinas gausmas bažnyčios varpų.
Liudnai iškilmingai jis skrišta, kartoja
Ir apglebia sielą jausmų sukuriais,
O lauką bedirbant užtikęs artoją
Jis kviečia namolei — sutems kol pareis!
Šis guodžiantį gausmą užgirsta... sustojęs
Liuosuoja nuo žambjungio jaučius šėmus.
Paleidžia ganytis supančiojės kojas
Ir pailsio trokšdamas ein' į namus.
Varpų įsiklausęs užtraukia dainelę,
Gaida nedžiaugsminga, nes žiaurūs vaizdai:
Dainuoja jis gimtąją brangią žemele,
Ir antrina gausmui taip graudžiai, liudnai.

“Sakyk! delko žmonės tie vargsta,

“Prislėgti ir čia ir svetur?

“Kam prakaitą lieja ik karsto,

“Akimirksnio laimės netur?

“Kodel kitkart sunūs jos narsūs

“Karšti apgynėjai žmonių,

“Senovės tie karžygiai garsūs

“Dabar jau išsižada jų?

“Sakykie! delko jie nedrįsta

“Vadinti savęs lietuviais?

“Delko į tėvynę neb’grįžta
“Ir virst kitataučių tarnais?
“Delko del gerybių jie grenda
“Kraštuos svetimuosna, toli —
“Kodel jie žmonėms nesuranda
“Laimužės savojoj šalyj?!
“Sakyk! delko mus tik artojaus
“Krutinėje plaka širdis?
“Kam laukia jis giedro rytojaus
“Ir laisvės auklėja mintis?!

.....
.....

Ir prigimtį, tart, ši daina sužavėjo.
Nutilo varpų vakariniai garsai,
Paukšteliai, prieš tai dar taip garsiai čiulbėję,
Išgirdę artoją nutilo visai.
O šis iš krutinės, suspaustos liudnumo,
Išliedamas skausmą, kančias ir vargus,
Dainuoja... Jo balsas besiekdams toľumo
Tai nyksta, tai gema vis lygiai graudus.

—————:o:—————

Juozas Rainis.

DAINA.

Vyturėli, paukštužėli
Ko čyruoji taip graudžiai
Ko gi mane, bernužėli,
Nebelinksmini saldžiai?..

Juk pavasaris prašvito
Toks malonus ir puikus;
Jo kvapsnis gausiai paplito
Po miškus, girias, laukus...

Tik žiurėk, kaip saulė teka
Neišsakomai graži —
Tartum sielai ką ten šneka,
Ką kuždena pamaži...

Kaip nusarkęs, kaip raudonas
Rytuose dangus plačiai!
Rodos gaisrų milijonas
Dega, žėri ten kilčiai...

Spinduliai saulutės mirga
Kaitaliodami varsa,
O ant žemės žvilga, blizga
Gryno deimanto rasa...

Kiek liuosybės, kiek plačiosios
Po erdvės didžiųjų dausų!
Kiek palaimos prakilniosios
Jums laisviesiems tarp liuosų!

Ko gi raibas vyturėli
Ore girdisi rauda?
Kam ankstybas giedorėli
Ta karti, liudna skunda?..

— Ne dėl savęs aš nuliudęs:
Jau praėj' žiemos speigai,
Vandenimis jau papludęs,
Ledas nutirpė, sniegai...

Ir pavasaris užstojo,
Aušo giedrūs ir rytai —
Ne delto gailiai vaitoju,
Ne delto ir ne užtai!

Gaila man, kad žmonės vargsta
Be šviesesnės valandos,
Nuo gimimo iki karsto
Sunkiai slėgiami skriaudos...

Nedžiugina manes rytas,
Nes varguolis vis tamsoj,
Skurdo žiauriai surazgytas,
Migdomas kančių skalsoj...

Ten... ne saulė raudonuoja...
Ir ne jos ten spinduliai —
Pralieti tenai garuoja
Nekaltų žmonių kraujai!

Verkia darbžmonės, dejuoja
Priespaudos vien glaudžiami,
Nieks vergų neišvaduoja —
Pats gi jie... tik skaudžiami...
O ant žemės motinėlės
Tai ne deimanto rasa,
Tai varguolių ašarėlės,
Ta paguoda jų visa.

Pavėžupis.

—:o:—

V. Kadugys.

GĖLĖS.

(D-rui K. Pietariui).

Vos pirmos gėlės pražydė
Metu pavasario žvainiu —
Ant balto karsto nuriedė
Į juodą duobę kapinių...
Kad slėgė glaudė amžinai
Jais žemės prieglobsnis šaltos —
Skambėjo gedulių varpai,
Lyg aštrūs peiliai apmaudos.
Aplinkui gentis ir draugai,
Ir maldūs žmonės svetimi
Stovė' prie karsto neilgai,
Paguodą liudną teikdami.
Žvangėjo spatai kasdami;
Pralobo vienu vėl kapai...
Ir atsiskyrė verkdami
Gyvi su mirusiu draugai.
Tik alpsta glėbyje mirties
Žiedai ant karsto užkasti...
Tiktai ant kapo iš smilties
Vainikai vysta numesti...

Maskva,

14—V—16.

Bēga platybēj liudnas mēnulis,
Verčia svajoti,
Bet-gi širdis man' nori vaitoti,
Ašaras lieti skaudžias! Ašaras lieti.

Visa, kam kitkart šventai tikēta,
Skaudžiai suvylē, —
Kapa jau meilei žmonēs supylē,
Nēr kas ir širdi supras. Kas supras širdi?

Žvaigždēs jau gēsta, viskas aptemē,
Skausmas pabudo.
Ir atminimai širdyj sujudo, —
Nēra kas taka nušvies. Kas nušvies taka?

Meilēs dar trokšta, geidžia krutinē,
Trokšta malonēs.
Lauktų per amžius, skęstų svajonēs',
Jeib tik jai būtų vilties!... Vilties jei būtų...
K. Vairas.

1916. 20. IV.

:0:

Žvirgždē.

KODEL.

Ko taip liudnai ošia pušis, kokią paslaptį tarp savęs
šnabždas. Ką naujo atputė joms vėjas, kokią žinužę at-
nešė iš padangių krisdamas lietaus lašelis.

Ko taip nuliudo svyruonėliai berželiai gailiasias savo šakeles lenkdami ik žemės. Kodel taip lieja sidabro ašarėles ir tylią gaile raudą su vėjelio sparnais tarpu savęs veda.

Ko taip dreba apušis bailioji, kodel taip virpa jos lapeliai žali. Kodel ji stovi išblyškus, nusiminus, tarsi griausmo apsvaiginta, žiemužės vėjo užpusta.

Kodel liudnai čiurvena upelis, kodel vanduo putotas neskaistus.

Kodel dangus toks drumstas ir debesiai skausmu prtvinkę; kodel saulutė kraujuose teka ir žvaigždutės apsiašarojusios užsikniaubė taip greit.

Kodel varnai juodi pulkuojas, mėgina snapą ir nagus, kodel taip baisiai krankia piktieji, lyg jaučia jie mirtį ar vestuvių puotą.

— Tai rengiam's kruvinas mušys. Kanuolių ratai bringsi, tarška, šautuvai taisomi, durtuvai smailinami, kardai beaštrinant žvanga.

Maskva 2—III—16.

—————:o:—————

Budrikas.

PRIŽADĖTOJI DIENA.

Buvo tamsi naktis.

Ji stovėjo ir laukė.... Vėjai aplink ją buvo kartus ir audringi. Jie staugė baisiai, sukvaldodami jos rubus panašiai į mumijos apdangalą. Jie draskė jos plaukus ir putė saltį ant jos drebančio pavidalo, kuomet praeiviai žiurėjo ir stebėjosi, greitai eidami.

Arti jos stovėjo puikus, šviesa žibantis namai, — eilė po eilės, ilgose, medžiais apsodintose gatvėse.

Ar ji kada-nors beprisiartins prie jų? Ar ji išdrįs dar sykį praverti ir atstumti besisukančias duris, kurios skiria ją nuo šilumos ir šviesos veiklingo pasaulio? Ar jie dabar įleis ją į vidų? Ar pasaulis yra pasirengęs?

Viesulos riksmas kaip balsingas apuokos aimanavimas, užpuolė ją, ir ji, smugio užgauta, susitepė.

— Tu? — jis šauke su panieka: — Tu.

— Ir kodel ne aš? — Ji atsakė, keldama savo išbliškusia, kantrią, tvirtą, dievišką išveiždą.

— Tu? — šaukė vėl žiaurus vėjai, plakdami jos kojas su rubų kraštais ir svaidydami palaidas blizgančių plaukų pavajas į visas puses ligtol, pakol jos daili galva atrodė apsupta Jos pačios aureole.

Žmonės ėjo nuolatai. Daugelis neturėjo akių ir negalėjo pažvelgti į Ją. Kaikurie stebeilinosi į Ją vien iš žingeidumo, su šaltu veidu. Jie stebėjosi vien, delko šitas viešas praėjimas turi but parinktas del pasilsėjimo vietos.

— Kodel tu čia stovi? — kaikuris sustojęs paklausdavo kantrosios.

— Aš laukiu.

— Ko?

— Pasaulio pasirengimo.

— Ar tu manai, kad jis kada-nors pasirengs?

— Taip.

— Kada?

— Kuomet Mailė persvers Auksą.

— Ir tu manai...

— Aš ŽINAU, ji umai pertraukė, kad svarstyklės jau yra palygintos.

Minia juokėsi ir žingsniavo toliau. Anapus gatvės tolybėj pasirodė puikus, skaidrus jaunikaitis. Drasa, tvirtybė, sągaila buvo jo aisenijo. Vaikinas žingsniavo gatve, žvalgamos tai į vieną, tai į kitą pusę. Sykiaais sustodavo ir jieškodavo ko tai veltui, ir vėl keliaudavo.

Vis arčiau ir arčiau Jis artinosi prie Jos, kurios akys buvo tvirtos ir pastovios, kaip žvaigždės neatmainingos, ant Jos žibančio veido. Ji žinojo, kad Jis nėra tokis, kaip kiti; kad Jo ranka, jei tik panorės, galės adaryti Jai duris.

Jis sustojo priešais Ją, kaip sustoja plieno štangą prieš magnetą.

— Aš jieškojau visur Tavęs. — Jis atsidusęs prašneko, — visur!

— Ir aš laukiau ilgai, — Ji atsakė linksma ugnimi, kuri šokinėja Jos akyse.

— Eik su manimi, — Jis sake Jai: susiraskiva prieglaudą.

— Ar pasaulis yra pasirengęs?

— Gal but. Mudu galėsiva vien mėginti pažiūrėt.

— Bet jei jis nebus pasirengęs?

— Tu esi nemirtina.

— O tu?

— Aš galiu mirti.

Jis vedė Ja prie besisukančių didžiųjų durų. Su visa savo jaunute jiega Jis stume jas: jos net nepakrutėjo. Jis bandė atkartodams. Bet... Vėl girdėjosi balsingi balsai viduj. Šukavimas, apjuokimas, piktžodžiavimas, ištvirtusio pasaulio juokai ir šnekučiavimai veržėsi per paraudonavusią atvarą.

— Oh, bandyk išnaujo, tvirta širdis! — Ji šaukė. Ir Jos sušukime dvi tvirtos rankos stumė drąsiai duris.

— Ar ten nėra nei vieno kitoj pusėj padėti — nei vieno? — Ji patylomis kalbėjo, kuomet nusilpusios rankos pražudė savo spėkas.

— Pasitrauk į šalį! — sušuko drusus balsas: Aš noriu įeiti.

— Bet ten vieta pilna tokių, kaip tu, — pradrįsęs ištare jaunikaitis smarkiai, kuomet jo draugė sudrebėjo nuo susidurimo su šiurkščia figura, apsirengusia žibančiais rubais. — Tu ten nereikalingas.

Paniekintas apjuokimas buvo vien jo atsakymas. Sunkios rankos užgavimas vėl atidarė duris ir sukino jas ant tylių bėgunų. Figura įėjo. Didžiosios durys užsidarė. Ir joms besisukant baisiai, lig sustojimo vietos, balsas išskrijo: "Ligkol vyrai ir moteris reikalaus manęs, ligtol aš busiu jiems reikalingas. Ligkol aukas bus siulomas mano baisiai sugedusiam išdirbimui, ligtol aš mainikausiu nešvarius daiktus su švariais. Ligkol maruoliai laikysis savo biauiose grabėse ir kaip

kiaulės maitins savo sugedusius jausmus su neteisingumo, nedorybės maistu, ligtol aš juos aprūpinsiu su netinkamu ir biauriu maistu. Tas, kuomi aš maitinu jų menkus sugedusius protus, sukelia juose anormališką apetita; ir jų numalšinamas alkis, kaip liepsna, kuri didėja nuo to, kuomi yra maitinoma, pralobina mane. Ar ne taip ištikrųjų? Ha! ha! Ar tu manai įeiti? Klastinga Nekaltybe! ar tu su savo jaunu raštininku manai galėsi įeiti?”

— Valdytojai prižadėjo man dieną, kurioj bus mano prašymas išklausytas.

— Oh, eikiva šalin! — aimanavo Nekaltybė.

— Ne, mano siela! Tu esi nemirtina, kaip sakiau pirmiau, ir jei prižadėjimas nebus išpildytas, Aš galiu mirti.

Kita puikaujanti forma praėjo pro juodu; užgavo duris ir įėjo į vidų; ir dar kita, apsirengusi blizgučiais, kurie neturejo zibėjimo savo tvirtai sukvalduotose rubuose, su mažoms godulingoms akimis, didelioms lupomis, kurios kabojo, kaip aštrus nagai ir kvėpavo mirtinus nuodus.

Ar šita yra žmogiška esybė? Ar didis pasaulis, nepasotinama minia viduj priims šį sutvėrimą? Ar jie parodys jam savo turtus ir apkabins savo rankomis? Ištikrųjų, taip negali būti. Nėra Jos nešvarumui panašios žmogiškos esybės; jos gyvuliška forma šliaužia savo vystykliškuose netikro aukso parėdaluose, jos plaukai pasišiaušę ir rankos sudraskytos. Ir žiurek! duris atsidarė plačiai dar pirm jos užgavimo. Ir ji, prasišalinusi, atsiunčia baisų žnairų pažiūrėjimą į plačias pasibiaurejimo užgautas akis, kurios ją sergsti.

— Oh, leiskite mane įeiti! — aimanavo Nekaltybė.

— Stovėk! — komandavo jaunikaitis.

Ir duris atsivėrė lengvai. Veidas apvyllantis, šypsantis, begėdingas išlindo per atvarą.

— Tegul Ji įeina, Kvaily! — juokėsi gundytoja

švelniai, tegul Ji įeina ir tu įeik į pasaulio šilumą ir linksmybę. Dažyk savo plunksną giliai juodan klonin, kuris guli prie Svietiškos Ambicijos fontano kojų; ir rašyk mano diktavimą ant pelnagodystės lapų. Tegul Ji įeina. Nes su ja tu turi kęst širdies suvedžiojimo skausmą, pasaulio nedėkingumą, badavimo kančias. Stovėti čia yra tikra mirtis. Ar tu įeisi?

— Aš mirsiu, — atsakė jaunikaitis.

Valandos prabėgo. Vienas po kito, pražutingoj procesijoje, tyliai ir atsargiai artinosi visi tie, kurie viešai biaurno tuodu kantruoliu.

Dienos prabėgo. Laikas pralėkė. Ir vėl juodu, įgavę dievišką, nemirtiną viltį, grudosi su suvienyta jiega prie besisukančių durių. Bet jos buvo nepajudinamos.

Mėnesiai prabėgo. Ir dar syki gundytoja žiurėjo ir išjuokė juodu su panieka. Žiauraus subrendimo akis dabar susitiko su savimi. Ir Nekaltybė slinkosi arčiau prie savo bendro šalies.

Metai prabėgo. Tamsus plaukų kuokštas pabalo; tiesi forma sulinko; didelės rimtos akis paskendo giliai į savo tamsias olas. Ir dar syki gundytoja pažiūrėjo ant apvienėjusios poros, adarydama plačiai duris, kuriuos vedė į blizgantį pasaulį.

— Ligšiol dar tebėra laikas, Kvaily, ji sakė, — jei tu tik skubinsies. Nežiurint tavo metų, tu turi but gabus rašyti del ligšiol tebešaukenčio pasaulio tą, kas nustebintu jį. Eik, — įeik, ir aš vesiu tave prie klonio, apie kuri aš tau senai kalbėjau. Jis yra juodesnis šiandien, negu kada nors buvo.

— Juodesnis negu kada nors buvo! — suaimanavo Nekaltybė.

— Kokių tu jį tikėjai buti? — klausė gundytoja. — Ko tu nuo senai laukei?

— Meilės, kad persvertų Auksą.

— Ir delto tu padarei kankinį iš šio vyro?

— Jis pasirinko savo kankinystę.

— Aš pasirinkau ją, — sakė jaunas raštininkas.

— O, Kvaily!

— Šimtų šimtus metų aš laukiau. Pasaulis šiadien dar nėra pasirengęs. Aš lauksiu šimtų šimtus metų daugiau...

— Kvaily!

— Ir laukdamas aš skelbsiu, kaip aš skelbiau per amžius praeitus, kad diena man buvo prižadėta, kuomet Nekaltybė viešpatavo dailės karalystej. Aš maniau mirti. Aš radau save nemirtinu. Pati jaunystė atsinaujino manyj. Ir per visą ateinantį gyvenimą aš stovėsiu čia prie slenkščio — pakol pasaulis bus pasirengęs.

— O, Kvaily! —

— Uždaryk duris tamptariai. Žargonas padukusio pasaulio ardo šia išlaukinę tylą — ramybę. Šiadien aš neeisiu, jei aš ir galečiau. Nes pakol Ambicijos fontanas nebus išvalytas Meilės vandenių, joki mano pluksna nedažys ir nebiaurins save blėdingame klonyj. Uždaryk duris tamptariai.

— O, Kvaily! —

Ir vėl tamsu.

Išmintingas žmogus juokdamosi dejuoja.

— O drasi, ištikima, maloni širdis! — šaukė Nekaltybė. — Gyvenimas yra amžinas. Ir mūsų diena turi ateiti. Rašyk mano diktavimą, kiltoji siela. Nes visi žodžiai, kuriuos aš tau duodu, yra dieviški. Dažyk savo skaidrią plunksną Meilės vandeniuose ir ant baltų Sągailos lapų rašyk auksinę teisybę — rašyk!

Senas žmogelis rašė. Ir puikus lapai, pripildyti švietančiais žodžiais, skrijo prie durių — ilgai beldesi ir galų galę įėjo anapus žibančio slenkščio. Ir viduj esantieji, viliojami blizgančių daiktų, kėlė mažyčius ritinėlius ir skaitė.

Kiekviena širdis žinojo, kad tai buvo tikri žodžiai. Ir nuo to laiko, kuomet rankos griebėsi už Realio, pa-

sibaige Nereališkumai, kurie ilgai tarnavo žmogaus žemesnei prigimčiai.

Ir duris galų gale drebėjo ant savo bėgunų. Žiburiai viduj užgeso. Triukšmingi šnekučiavimai sustojo. Ir tie, kurie skaitė mažyčius lapus, kurie virpėjo jų rankoje, žengė skersai slenksčio, kur garbinga esybė stovėjo šalip prakilnios sielos, — jaunos, kaip Nemarumas.

Ir kuomet viduj žiburiai užgeso, lauke skaidri aušra lipo savo šviesos kopečioms, kol išbliškęs zenitas paliko nubaltintas su garbe. Pažangos saulė siuntė per purpures miglas vieną didį auksinį spindulį ir visas pasaulis atėjo lengvai saldžion švieson Prižadėtos Dienos.

—————:o:—————

Žvirgždė.

Atminimų pluoštas.

Pasaulis taip surėdytas, kad žmogus prie visko pripranta ir sitaiko prie tų aplinkybių, kurios jį apsupa.

Pamenu, kuomet apskelbė karę, kokių baisenybių neprasimanēm. Rodės, užeis priešų debesys ir nušluos, sugriaus viską, kas pakeliui pasipainios. Rodės, nuo kulų granatų niekur neišsislėpsi, ras ir triboj, ir duobėj, ir miške.

Kuomet sudundėjo pirmi armotų griausmai, šiurpaliai ėjo per kuną. Kiekvienas, pertraukęs darbą, klausė sustojęs. O kuomet silpnai girdėjos tolymas griausmas, tat prie žemės pridėję ausį ir kvapą užėmę klausė, kaip vakaruose dreba žemė. Širdis džiaugėsi, kuomet tas bildėjimas vis ėjo tolyn ir darės silpnesniu. Sunku buvo įsivaidyt tą paveikslą, jeigu tas garsas but artinęsis ir iškar-to užgriuvęs ant mūsų. Rodės, jog negalima tai įvykti. Bet iš kitos pusės vis skrupsojosi kabanti nelaimė.

Ir stojos taip. Per Lietuvą peružė karės audra. Jo-

sios darbus rasim po karei. Dabargi gaivina viltis, jog mūsų krašte ne taip baisu, kaip vaidentuvė rodė, ir liekasi laukt pageidaujamos taikos, kad gavus pargrišt savan kraštan.

Ir nors taip arti Lietuvos prisėjo gyventi, bet draugia taip žiauriai atidalino pirmieji apkasai. Juk nuo pozicijų buvo vos keletas verstų. Ir kartais pasiilgus savųjų užeidavo vaikiška mintis pavirst kulka perlėkt anon pusėn, aplankyti namiškius, pažįstamus ir pamatyti, kas dedas Lietuvos kampuose.

Bet šios mintys išsisklaistydavo pašaukus prie ligonių.

Nemalonus išspradžių pasirodė man paskirtasai gydymo-maitinimo punktas. Toks užkampys ir taip arti pozicijų. O prie to dar kaimas ne kaip išrodė. Tai buvo Ašmenos apskritys, Vilniaus rėd. Bet nieko manau sau, apsiprasiu, bent pažįsiu šio krašto gyvenimo sąlygas. O tokiam kaime dar pirmą kart prisėjo gyventi. Suvalkių žinojau vien mūsų viensėdžius.

Ir išties apsipratau, galop net prisirišau. Ne tiek prie čionykščio kaimo ir jo gyventojų, kiek prie tos kariinės "muzikos". Negirdint jos rodėsi nuobodu ir neįdomu.

Kaimelis vienas iš paprastų šio krašto kaimelių. Užvardis jojo turbūt dzukiškas, nes baigėsi ant dze. Apgyventas baltarusiais. Kalba jų gan keista; tai mišinys rusiškų, lenkiškų, lietuviškų ir dar savotiškų žodžių. Žinant šias visas kalbas lengva juos suprasti. Bet kartais visgi reik gerokai atstatyti ausis ir tik nutvėrus vieną kitą žodį išvest sakinio reikšmę. Paklausus kodel nekalba rusiškai kaip kiti kalba, atsako, kad juoksis iš manęs kaimynai, sakys — kareiviškai kalbu.

Pirmas susitikimas su baltarusiais buvo gana juokingas. Važiavau iš paskutinės stotės savan punktan ir nuvažio dyselys. Netoli matau važiuoja žmogus. Siunčiu savo vežėją pakviesti talkon. Išsikalbėjus su talkininku, klausiu į kur važiuoja. Atsakė: "vezu paršiuki pradavat". Priėjęs prie dyselio jis pasakoja ką tai vežėjui ir

žmogaus gyvybės balsu. Jiems antrina šautuvų ir kulksvaidžių tarškėjimas.

Vienur kitur žiurėk blyksi ant dangaus ugnelės. Tai sprogs šrapnelės. Jų vietoj pasilieka juodų dūmų kamuolys, kurs pamažėl išsiskečia ir pabalsta. Naktimis be perstojimo skraido prožektorių šviesos.

Pozicijose kasdien duoda apie save žinoti. O kartais pakyla tokios audros, kad kanuolės griauja be pertraukos. Rodos paskutinoji atėjo. Tarpu vietodų balsų syks nuo sykio mirktele visus perviršijantis balsas. Tai lupa sunkioji artilerija, nuo kurios ne tik langai birzgia ir lubos braška, bet net juodylos ant stalo ir kiti daiktai pašoka. Tuomet nejučiomis atsitrauki nuo savo užsiemimo ir klausai, klausai. Širdy neramumas ir lyg baimė. Jug prie kiekvieno sienų subraškėjimo gal dingsta keletas gyvybių.

O lauke baisiausia pusnis, kad nei akį nepraversi. Tikras pragaras išrodo!

Galop pamažėl nurimsta ir užstoja po audros tyla. Tik kur nekur dar atsiliepia viena kita laukinė žvėris.

Vietiniai gyventojai čion labai apsipratę su šia muzika. Jie mažai domos atkreipia į tai ir gyvena savo lizduos ik tol, kol granatos neišveja. Bet yra drąsuolių, ypač seniai, kurie ir su granatomis susigyvena.

Buvau vienam kaime, kurs nuo pozicijų už 3 verstų randas. Skurdus reginys. Didesnė gyvenimų dalis ištuštėjus. Apleistos triobos be langų, be durių, be stogų. Vietomis matyti granatų pėdsakai. Dalis kaimo išdegus.

Pravažiuojant pro kaimą mane sustabdė iš kur tai išlindęs senis, kurs su pamišusia išvaizda pasakojo, kaip krisdama granata išardė sieną jo kluono.

Gyvenimas arti pozicijų daug brangesnis. Sužiedėjusio pyrago svaras 30 kap., pieno kvorta 30 kap., kiaušinis 10-15 kap. Ir šiuos dalykus retai gaunama.

Mikas Petrauskas.

Iš dailės filozofijos.

(Pradžia žiur. "Jaunosios Lietuvos" vasario, kovo ir balandžio Nr. 1916).

VIII.

Žmonių protai, besivystydami, padaro savo supratimu, pažvalgomis tam tikrą moralybės temperatūrą ir toji temperatūra jau išduoda tokius ar kitokius vaisius, — tveria dailininkus. Žmonių besivystymas, t. y. apšvieta, daro užmazgą tai sėklai, iš kurios atsiranda gabiausios vienutės: genijai ir talentai.

Genijus savaime gali būti labai lepus ir, neradęs sau geros dirvos, gali pražut be laiko. Jeigu jau genijus, tai lyg gali jis but apdovanotas tokia atsispyrimo jiega, kad išsilaikyt prieš tą viską, kas jį slėgia ir kliudo, kas jo augimą trukdo? Jis gali but kurios nors linkmės genijum, bet ne karžygiu, ir gali jis netik cerbero, bet nei uodo neįveikti, o savo linkmės dalyke gal jis žmonijai naujus pasaulius atidaryti. Gal but, kad kitiems toks genijum nebus, bet tik talentingu žmogum, bet tada galima tvirtint, kad pasaulis genijaus dar neturėjo, nes taip visapušiško talento nėra buvę.

Fiziška temperatūra yra pastovesnė ir ji pasižymi dviem permainom: žiema ir vasara, kurios savyje turi labai daug įvairumų. Bet sielos temperatūra turi daugiau skirtingus savo laikotarpius, savo užviešpatavusius siekimus, palinkimus, pasiryžimus ir išraiškas. Taigi dailininkai ir veikia toje visuomenės linkmėje, kokia kurioj gadynės apsireiškia. Iškrypęs iš vagos dailininkas tankiausiai nuvysta, o pataikunai žydėte-žydi. Apsireiškusiuose laikotarpiuose vystosi įvairūs dailės skonis: idealizmas, realizmas, futurizmas, kubizmas; muzikoje irgi tas pats, tik su priedu, išreiškian-

čiu linkmę prie neptunizmo (verkšlenimo) ir plutonizmo (linksmumo, o ypač karščio). Dailininkai-piešėjai pamėgsta ypatingus dažus ir piešinius, rašytojai — ypatingus tipus ir jų padėjimą, situacija; architektai — ypatingą surišimą sijų, išlanumą, supirštavimą kampu, ornamentaciją ir patogumą; skaptoriai ir kiti irgi stengiasi, kad jų tvariniai darytų šiokį ar kitokį įspūdį. Muzikai-gi tai gamina veikalus vien sielos nuraminimui, tai galvojimui, tai tik apšviečia ar sustiprina supratimą poezijos tvarinio ar stengiasi garsmais, vingiais ir tam panašiais skambėsiais kai-ką pasakyti, — vis tai tveriba suilg gadynės. Kas dirba ne sulig gadynės reikalavimų — bus ar užmirštas ar jo tvariniai lauks savo eilės. Įsiviešpatavusios visuomeninės pažvalgos, įsivyravusių papročių, įsitikinimų umai nenukreipsi ir delto tai kartais gabiausių žmonių geniališkiausius veikalus arba tvarinius tik jaunesnė karta priima domon ir pagarbos antspaudą prideda, ir nemirtinuosna genialių veikalų knygų indeksan užrašo.

Visgi bene bus tik geniališkiausiu tas veikalas, kuris tų laikų, tos gadynės, kurią savaime nušviečia, sukrauna dvasinį griežinį tokį, kurs mums būtų padaru duoto laikotarpio, kaip ir “druska” virtusiu stulpu.

IX.

Dailininkas, kaipo žmogus, slogučio nelaimių slėgiamas, savo kunu jaučia taip jau, kaip ir bile vienas, bet dvasia savo jis kankinasi daug daugiau, negu šiaip žmogus. Taigi dailininke morališkoji šiluma verčia jį šį tą padaryti su varsa to įgauto jausmo, kuris aplinkybėmis iškiekautas, ir tveryboj palieka antspaudą.

Daleidžiama galimybė: žmonių protų stovis toks, kuris liuosoja vadeles verkšlenamojo jausmo, kuriam verkšlenimui buvo priežastis dideliausios žmonijos nelaimės: karės, badai, marai, užviešpatavimas kitažemių

ir verguvė. Istorijoje pažymėta liudėsio laikai: šeštas šimtmetis prieš Kristaus gimimą ir trečias su dešimtuojų po Kristui — tai buvo verkšlenimo, liudėsio laikai, kurie tęsėsi šimtmečius. Ką duos dabartinė karė mūsų eilei, tai gal nesunku bus pasakyti, kad ašaros jau bus išverktos, o vargo ir bado apsigint nebus galima; — gal marą ir ligas ir šiaip-taip nugins. Po to viso, žmonės praranda drąsą, viltį, vyriškumą ir paties gyvenimo verčiami virsta nieku. Tai ar jau dailininkai — rašytojai, muzikai, tapytojai, skaptoriai ir kiti, liks jau tokiais, kokiais jie buvo? Ne! jeigu kuriuo laiku buvo žmonijos istorijoje nuotikių tokių, kurie žmones darė melancholikais, džiugiais ar suskurusios dvasios, tai ir dailininkai buvo toki. Žmonijos nelaimės slėgia dailininką ir jis, išreiškėjas ir atvaizdintojas dailiaja forma protingiausiojo gyvuno pėdsakų žemiškosios eisenos, eina drauge su kamiene ir tik su ja eidamas įgauna sau tą supratimą, kurie vėliau išsikunkulioja kokių nors tvariniu. Jeigu dailininkas giliau jaučia, plačiau apgalvoja, tai aišku, kad jis yra gabesnis ką nors prakilnesnio sutvert, nes jis ypatingesnius žmonijos nuotikius sunarstys tvarkingiau, tikslingiau ir geriau abelman žmonijos sielos keniran.

Augmeniui reikalinga saulės šviesa, oras, žemė, vanduo, o minčiai reikalingi papildymai tų visų aplinkibių, kurios dailininką apsiaučia ir po to tik mintis tveryba gali pasirodyti užbaigtoji formoj. Jeigu žmogus — dailininkas, nebus grandinyje kitų žmonių, negyvenusių jų gyvenimu rupesčiais, sielvartais, džiaugsmu, linksmymbėmis — jo supratimas ir pajiegos nebus ganėtinai stiprios pagaminimui tobulo daikto. Žmogaus žinijai reikalingas draugavimasis su kitais žmonėmis, o ypač tas reikalinga dailininkams, kad sudoravus tą, kas savyje yra prakilnaus ir pridėjus tą nuo kitų, kas prigelbėtų tvarinio geniališkumui.

Buvo pirma minėta, kad prašokęs dailininkas nebus

suprastas, o atsilikęs — bus paniekintas, — tai tas paeina iš to, kad kurios gadinės supratimui buvo duotas veikalas, tai jis turėjo atvaizdinti to laiko daugiausiai siaubiantį upą, siaučiančią dvasią; be to veikalas neužsitarnaus prideramo apvertinimo.

Jeigu pasinertume asmenin, tai dar rastume du egoistų: visuomenę ir dailininką. Visuomenė nori, kad jos dvasia ten būtų atvaizdinta, o dailininkais kartais sutveria savo karaliją ir nepaiso minios. Kas laimės? Laimės dailininkas, nes jis vienas pats save užganėdins... laimės gal jo egoizmas — tai tiek, o doriškos naudos išto visgi nebus. Bet-gi žemesniųjų instinktų miniai tik jau nepataikaut, ir siekiantis prie prakilnybės — tik iš tobulybės gijų apmes ir išsaus žmonių džiaugsmui **Dailės Rubą**.

—:o:—

I. Bronušas, med. st.

Gyvenimo prailginimas.

Biblija sako, kad žmogus turėtų gyventi 100 metų, tačiau labai maža dalis žmonių tesusilaukia tokios žilos senatvės. Gyvenimas yra nevienodas, taip, pav., vieni gyvūnėliai, kaip **ephemerae** gyvena tik kelias valandas, o kiti, kaip, pav., medis **baobab** auga per 5,000 metų. Iš gyvūnų, tai tik krokodilius išgyvena 100 metų, gi iš paukščių — tik erelis ir juodvarnis gyvena po 100 m. Ką dėl mamalių (rušis, kurioje motina išmaitina savo kudikius), tai tik žmogus, dramblys ir bangžuvė tesulaukia po šimtą metų. Žmogaus amžiaus ilgumas priklauso nuo aplinkybių, jo sveikumo ir prigimties. Tik tieji draugijos nariai susilaukia ilgo amžiaus, kurie esti vidutiniško ugio ir svarumo, valgo ir geria sulig tam-tikrų rubežių ir gerai išsimiega. Moters gyvena ilgiau.

Vidutinis žmogaus amžius pas romėnus pradžioje

3-čiojo šimtmečio po Kristaus užgimimui, buvo apie 30 metų. P-as C. Holmes paduoda kelias įdomias skaitlines šitame klausime. Štai jos:

Amžius:	Gyvena:	Miršta:	Tikėtas.
10	100,000	749	48.72 metų
20	92,637	723	42.20 „
30	85,441	720	35.33 „
40	78,106	765	28.18 „
50	67,804	962	20.91 „
60	57,917	1,546	14.10 „
70	38,569	2,391	8.48 „
80	14,474	2,091	4.39 „
90	847	385	1.42 „
95	3	3	.50 „

Kaip gyvenimą prailginti, vaizdžiai randame nupieštą profesoriaus I. Mečnikov'o knygoje tuo pačiu antgalviu, kaip šis straipsnis. Šitas rusų mokslininkas sako, kad žmogus seniau jieškojo ir dabar tebejieško budo gyvenimui prailginti, nors, ištikrųjų, žmogus ir dabar jau ilgiau gyvena, negu kitoki gyvunai, tačiau, matoma, žmogui ir tai pertrumpa, ir jis, rodos, norėtų šliaužių amžių gyventi. Taip manė ir Hippocrates ir Aristoteles, kad žmogaus amžius yra labai trumpas. Theophrastus, susilaukęs žilos senatvės, o vienok mirdamas apgailestavo, „...kad gamta briedžiui ir juodvarniui suteikė ilgą ir be vertės gyvenimą, o žmogui tik tokį trumpą gyvenimo laiką tepaskyrė šioje pasaulėje“. Tiktai vienas Seneca (de brevitae vitae) ir Haller (iš 19-to šimtmečio) nieko nesakė, matoma, jiems buvo užtektinai ir šito trumpo žmogaus gyvenimo.

Senovėje buvo manoma, kad žmogaus gyvenimą gali prailginti jauna moteris. Šv. Rašto pirmoje knygoje štai kas pasakyta: —

“Ir viešpats Dovydas paseno ir tapo senatvės prispauštas; ir jis buvo drapanomis apdangstytas, bet sušilti negalėjo.

“Tuomet jam tarnas tarė, kad tik jaunos moters prieglobstis tegalės sušildyti jo kūną”.

Šitą naują budą, kaip paskui jį pavadino **gerokomy**, vartojo greikai ir romėnai. Tas budas turėjo savo pasekėjų ir dvidešimtame šimtametyje. Boerhave, garsus Holandijos daktaras, “patarė Amsterdamo burgomistrui atsigulti tarp jaunų merginų, užtikrindamas, kad tik tokiu budu jis atgaus savo spėkas ir dvasią”. Hufeland’as, ci tuodamas tai aštuonioliktame šimtametyje, štai ką pasakė: “atminus, kad užmušto gyvulio garai stimulioja suparaližuotas kūno dalis, ir kadangi gyvulio dasilytėjimas nuramina skaudėjimus, tai mes negalime nepripažinti tokį gydymo budą esant visai teisingu.”

Dr-as Cohausen’as aštuonioliktame šimtametyje atspausdino raštą apie Hermippus, kurs numirė sulaukęs 115 metų amžiaus. Mat, jis mokino jaunas merginas, ir tokiu budu jo gyvenimas tapo žymiai prailgintas. “Todel”, sako Hufeland’as, “jis patarė kvėpuoti rytą ir naktį tarp jaunų merginų, ir užtikrino, kad tik tokiu budu gyvybę palaikančios spėkos pasididins, nesa žinovas gerai žino, kad jaunos moters kvapas talpina savyje tyriausias gyvybę palaikančias pajiegas”.

Rytų šalyje buvo bandoma surasti gėrimas, kurs padarytų žmogų jaunesniu ir sugrąžintų jo spėkas. Lao-Tse pasekėjai bandė surasti vaistą, kurs apsaugotų žmogų nuo mirties. Chinų valdonas Chi-Hoang-Ti manė, kad Taoistai žino ilgo gyvenimo ir nemirtinumo paslaptį. Burtininkas Su-Chi tikrino jam, kad į rytus randasi sala, ant kurios gyvena toki genijai, kurių tikslas yra pavaišinti svečius nemirtinumo gėrimais. Šits patarimas valdonui patiko ir jis surengė salos atradimui visą ekspediciją.

Šits rytų misticizmas pasiekė ir Europą viduramžiuose, o net ir šioje gadynėje vartota vaistai gyvenimo pailginimui. Cagliostro, garsus aštuoniolikto šimtmečio šundaktaris, pasigyrė, buk jisai rado gyvybės eliksyrį, kurio vartojimas prailgintų gyvenimą daugelį tukstančių

metų. Dar ir šiadien užeinama "elixir ad longam vitam", vienok daktarai į tai netiki ir vietoje jieškoti vaistų gyvenimui pailginti, jie dabar vaduojasi paprastomis higienos taisyklėmis, kaip tai: švarumas, mankštinimasi, tyras oras ir blaivybė.

Brown-Sequard, išymus fiziologas, mėgino išrasti vaistą, kurs sustiprintų žmogų senatvėje. Toks jo vaistų bandymas vis-gi neišlaikė mokslo ištyrinėjimų, ir tokiu budu ir tai palikta be pasekmių — nors, teisybė, Francijoje dar ir šiadien karts-nuo-karto vis yra bandoma tas atsiekti. Tačiau Dr. Weber'is, iš Londono, padavė, taip sakant, higienos prisakymus, kurie geriau apsaugotų žmogų, negu koki vaistai. Šiuos prisakymus Dr. Weberis turėjo progą pats išbandyti. Štai jo prisakymai:

1. Žmogus turi daboti, kad palaikius kuną priderančioje lygsvaroje.

2. Kiekvienas privalo pasigydyti iš įvairių liguistumo tendencijų.

3. Reikia saugotis persivalgymo ir nereikia gerti.

4. Kambaryje ir visoje apielinkėje oras turi būti tyras.

5. Kasdiena reikia išsimankštinti, ypatingai reikia išmankštinti kvėpavimo organų sudėjimą.

6. Žmogus privalo anksti gulti ir anksti keltis ir neturi ilgiau miegoti, kaip šešias ar septynias valandas.

7. Žmogus privalo kasdiena išsimaudyti.

8. Žmogus neprivalo būti be darbo.

9. Gyvenimą taip reikia sutvarkyti, kad žmogus būtų ramus ir pilnas vilties.

10. Sveikatos užlaikymui reikia padaryti užgana ir saugotis alkoholio ir abelnai svaigalų.

J. Liudžius.

Bendras žvilgsnis.

Gyvenamoji karė tveria naują epochą mūsų tautos ir visos žmonijos istorijoje.

1) Sujudintas tautiniai valstybinis ir visuomenis gyvenimas iki pat plačiųjų visuomenės sluoksnių dugno, 2) užgautas ir nepaprastai įtemptas ekonominis valstybių ūkio stovis, 3) skubus istorijos faktų keitimasis, 4) naujų klausimų kilimas visuomeniai kulturiniame ir politikiniame gyvenime — verčia manyti, kad gyvenamoji valanda pažymės kiekvieną veikimo sritį.

Mūsų gi tautos gyvenime tokie faktai, kaip 1) sustabdymas mūsų kulturinio darbo ir visų tautos pajėgų nukreipimas apribuoton šelpimosi ir gyvenimosi sritin, 2) išnaikinti ir apleisti ūkiai, 3) mūsų šalies valstybinės tvarkos keitimasis, 4) mūsų žmonių, visuomenės pasidalinimas į dvi dali, 5) visi pakelti karės smugiai su pasekmėmis — visa tai be abejo atskleis naują mūsų tautos istorijos knygą.

Dėlto eilėje daugelio klausimų, kurie šiandien prieš mus stovi, negalima praeiti pro šį sfinksa, kuruo yra karė. kad nepagalvoti dėl atkreiptos į mus jos mįslės. Drauge mums reikia prisistatyti visus žmonijos vyriausius savitarpinius santykius, ryšius ar bent visuomeniai ekonominio gyvenimo kontūrą, konjunkturą. Tas mums reikalinga ne tik karei pažinti, bet ir dėl to, kad sau palengvinti nušviesti kaikurių mūsų tautos reikalų prisistatymą, nors mūsų visuomenė yra palyginamai maža žmonijos dalis.

Pažvelgę į žmonių bendravimosi formas, mes visų pirma pastebėsime begaliniai didį įvairumą ir susipynimą. Vienok toje likimo audžiamoje juostoje aiškiai apsireiškia keletas brūkšnių. Visų pirma mes matom, kad žmonija dalinasi į politiniai savystovias bendrijų formas — valstybes.

Greta valstybinio dalinimosi eina tautinis žmonių dalinimasis žmoguje esančio savęs reiškimo pobūdžio žvilgsniu.

Šale tautinio atsiribojimo, eina tikybinis žmonių dalinimasis visuotiniai rišančių visą pasaulį vienaton dėsnių žvilgsniu.

Be šių trijų, del vaizdo tarian, vertikalčiai žymimų linijų, žmonija dalinasi gorizontālėmis linijomis į kleses, luomus, išsilavinimo sluogsnius.

Mūsų gadynėje vyraujant kapitalistiškai ukio formai matome tris kleses: 1) stambieji žemvaldžiai, 2) pramonės ir prekybos kapitalistai, 3) darbininkai. Tarp turtingų ir biednų pastovų vidurį sudaro smulkūs ukininkai, smulkūs pramonininkai, amatininkai, vertelgos ir įvairių rušių kvalifikuoti darbininkai ir tarnaujantieji.

Dabar pagal parodyto tinklo metę žvilgsnį į krutanti žmonių gyvenimą, mes pastebėsime, kad visoms pusėms tarp vertikalčiai ir gorizontālčiai paskirstytų sluogsnių eina nuolatinė kova. Tarpvalstybinės kovos baisias formas mes šiadien matome. Mes matome pavergtų tautų kovą del laisvės, del savo prigimtos teisės; mes sekame gyvuojančių idejų ir tradicijų kovą su naujai iškilusiomis.

Bet visą tą kovą dengia klesių kova, kova del buvio, del gyvybės. Klesių kova kelia tarpvalstybinius vaidus; ji taria paskutinį žodį visuomeniame gyvenime; klesių kovos įtekmė apsireiškia ir idejos srityje. Retam pasiseka pasiliuosuoti iš klesinių interesų svarstant, kas yra gera, gražu, teisinga žmonių santikiuose.

Evoliucijos keliu įvyko kapitalistiškoji ukio forma, o su ja drauge valstibinę valdžią pagavo į savo rankas turtingieji sluogsniai ir jiems patogesniąją tvarką stengias kuo ilgiau užlaikyti, kas su pagalba fizikinių ir psichikinių priemonių kol kas pasiseka. Su šia paskutiniąja nurodyta aplinkybe priseina skaitytis. Kaip blogas ir smerkiamas nei būtų kapitalizmas, vienok ir mums reikalinga pergyventi. Senos gyvenimo formos neišnyksta umai, o

naujos negimsta vienu kartu, bet nuolatos viena antrai užleidžia savo vietą. Kapitalizmui viešpataujant mes turim dėti pamatus naujai ukio ir visuomenės tvarkai. Mes turim padėti liaudžiai pakilti, nes likimas demokratijai lemia ateitį. Ir tikrumoje matome, kad liaudis, demokratija, nuolatos kyla. Naujosios gadynės istorija vaizdžiai mums rodo, kad valstybinė valdžia artinasi į demokratiją (demokratėja) ir jos lėtame ėjime pirmyn pastebima progresavimas. Pavergtos tautos pradėjo reikalauti laisvo apsisprendimo ir kaikuriuos pasekmingai įgijo.

Taip gi mes matom, kad darbininkas kovoje su kapitalo savininku laimėjo ir nuolatos laimi. Pasisekimo priežastis tame, kad skaitlingos minių minios kovoja ne vien tik dėl patogaus gyvenimo, dėl klesinių interesų, bet darbo žmonės drauge su savim neša visuomenio gyvenimo idealus. Minios eidamos vardan šviesios ateities butinai turi laimėti.

Dabar esanti ekonominė ir politikinė nelygybė yra šaltinis visuomenių skriaudų. Esant valdžiai turtuolių rankose negalima užtikrinti, kad nepasikartos antra karė. Tik susilyginus liaudžiai savo politinėmis teisėmis su kitais sluogsniais, t. y. perėjus valdžiai į demokratijos rankas, galima tvirtinti, kad įvyks nauji tarptautiniai santikiai.

Kiekvienam žmogui prigimta pasižymėti savotišku budu, savaip susigyventi, sugyti su pasauliu, savaip apreikšti savo dvasioje mintį. Savytumo ir apsišvietimo reikalavimas žmoguje yra labai didis ir tenkinamas jisai tik esant patogesnėms gyvenimo sąlygoms. Kad vystyti savo dvasios pajiegas, reikia turėti be minimumo išteklių lėšų ir laiko dar tautiniai kultūrinė apystova. Ši paskutinioji aplinkybė ypatingai reikalauja laisvo tautos apsisprendimo.

Tautų individualis apsisprendimas pilniausiai ir ryškiausiai apsireškia tik esant tam tikrai valstybinei formai. Bet nevisuomet tautos laisvė reikalauja sau abso-

liučio savistoviškumo, valstybinio neprigulmingumo. Pas-
kutinių laikų istorija rodo, kad mažosios tautos jieškos
sau globos ir gyminystės su kuria didžiaja tauta, pasilik-
damos sau apsisprendimo laisvę, autonomiją. Einant val-
džiai į demokratijos rankas ir skriaudžiamoms tautoms
besiliuosuojant, žmonija nuolatos spiesis į didesnę ir di-
desnę valstybių būrį, — federaciją, kol galų gale neišaug-
s į laisvą visų tautų bendriją. Tada jau nebus galima tokis
didis žmonių žudymas ir pragaištingas darbo vaisių nai-
kinimas, kuris yra šiai karei einant. Tada jau nebus ka-
rės niekados.

Maskva.

————:o:————

Vytautas Steponaitis.

Karė ir ekonominis valstybių gyvenimas.

(Nuotrupos.)

Del ekonominių karės priežasčių. Mums žinoma, kad rube-
žius (siena) skiria dvi valstybi. Abipus rubežių skirtini supрати-
mai, skirtinos teisės, valdymas. Kiekviena valdžia valdininkauja
savos valstybės ribose. Tarytum, ji negali nieko paliepti tiems,
kurie gyvena kitapus rubežiaus. Bet taip išrodo tik pirmą žvilg-
snį metus. Pavyzdžiui, greta yra dvi valstybi, viena kurių jaučia-
si stipresne esanti. Kaip kaimynės, jos nuolatos turi tarpu savęs
įvairius ryšius. Vienoje valstybėje gaminama tas, ko negamina-
ma kitoje, užtat pastarojoje esama tokių produktų, kurie reika-
lingi pirmajai. Kiekviena valstybė stengiasi daugiau pasipelnyti,
ar tai duodama savo produktus, ar pirkdama juos. Šiuo tikslu kiek-
viena stengiasi ar tai palengvinti ar apsunkinti įvežamą ar išveža-
mą. Įvyksta sutartis. Ir šit stipresnė stengiasi įgrąsinti silpnes-
nę—žvanga ginklais. Arba griebiasi ramesnio budo. Ji stengia-
si kuodaugiausia savų kapitalų pervesti kiton šalin, o tuo budu,
tarytum, dalinai paima daugumą prekybos įstaigų į savo rankas.

Taigi galime prieiti prie šiokių-tokių išvadų. Reiškia, yra po-
litikinis rubežius. O be jo yra dar koksai-tai rubežius, iki kurio
veikia gretimos valstybės įtekmė. Svarbus klausimas — kuris
tų rubežių yra svarbesnis. Sako ir šiaip ir taip. Bet pastebėta, kad
kuomet kuri nors teritorija yra ekonominei pavergtą kaimynės,

tai ši žiuri į tą teritoriją, tarytum, į savąją. Tegu tik savininkė stengiasi daryti svetimtaučiams kokius nors varžymus, tuojau užsisistos tų sveimtaučių valdžia. Ir toksai ekonominis paglemžimas baigiasi tuomi, kad paskui kapitalų seka kareivija: ekonominiai paglemžta teritorija įgauna naujas politikines ribas.

Kuomet atsirado pirmi žmonės, kuomet jie pradėjo kovoti už savo buvį, tuomet prasidėjo karės. Jos lydi visas ekonomines epochas, tik priežastis, kurių delei karės kildavo įvairiavo — vienu syk veikė vieni faktoriai, kitu syk — kiti. Tuomi besivaduojant atsiranda nemaža asmenų, kurie pradeda aiškinti, kad klaidinga yra kiekvienoje karėje jieškoti ekonominių faktorių susipynimą, veikimą.

Aš čia nemanau nuodugniau aiškinti savos minties tikrumą, nemanau taip-pat kalbėti apie dabartinę karę, o užsiganėdinsiu ekonominių faktorių dabartinėse karėse apibriežimu.

Išpradžių žmonės gamino tik tiek, kiek patis galėjo suvartoti. Ilgus laikus gamintojai buvo savininkais. Bet mašinų sugalvojimas įnešė visą revoliuciją. Gaminimo įrankiai pasidarė brangūs, juos jau negali nupirkti turintieji mažokus pinigus. Tokiu budu mašinas perkasi turtuoliai, jie yra jų savininkais. O turintieji smulkius, dienos reikalams užtenkančius pinigus, eina prie tų savininkų prašydami darbo. Dabartinis kapitalistinis surėdymas ir charakterizuojamas tuomi samdomu darbu, o taipat, kad gaminimo įrankiai nėra darbininkų savastimi.

Ne iš karto kiekvienas darbas statomas plačiai. Bet laikui slenkant, matant, kad gaunamas pelnas yra nemažas, "biznis" pradamas plėsti. Gaminimo skaičius žymiai padidėja. Įsivaizdin kime sau, kad to, kiek buvo gaminama anksčiau, pilnai užtekdavo ar tai grupės, ar visos valstybės gyventojų reikalų patenkinimui. Gaminimas padidėjo, taigi gaminimo padidėjimas liekasi nesuvargotu; užstoja, tarytum, pergaminimas (pereproizvodstvo, uberproduktion). Tajį pasakymą nereikia ir negalima suprasti taip, kad prigaminant negalima suvartoti. Suvartoti gal ir būtų galima, tik neužtenka pinigų tiems visiems produktams nupirkti.

Dabartiniu laiku ar tik ne daugiausia gyvena tokių žmonių, kurie parduoda savo darbą (pajiegas), gaudami užtai užmokestį. Pastebėta, kad tokių skaičius žymiai auga. Pavyzdžiui, Anglijoje 2/3 gyventojų parduoda savo darbą. Vidutinis darbo atlyginimas yra toksai, kad neleidžia gyventi plačiai, nes gyvenimo palaikymui reikalinga nemaža išlaidų. Darbo apmokėjimas didėja visai nežymiai. Tuo tarpu gaminimo kaina auga nepaprastai greitai. Imkim Franciją: metų laiku ji gauna į 2-2,5 milijardų frankų grynų įeigų (atskaičius išlaidas), o tuo pačiu laiku samdininkams išmo-

kama tik keletas desėtkų milijonų frankų užmokesnio. Iš šito gali paaiškėti, kaip tai gyventojai negali nupirkti viso gaminimo.

Esant daugumai produktų, kurių negalima suvartoti šalyje, reikia galvoti apie jų išvežimą. Ir šit valstybės griebėsi protekcionizmo politikos. Paaiškinsiu kame ji apsireiškia. Pereito šimtmečio viduryje Anglijoje pradėjo platintis laisvosios prekybos sutartimas. Ji pakeitė visus muitus liuosu įvežimu ir išvežimu. Manė, kad tuo budu ekonominiame gyvenime įvyksianti lygsvara. Bet kitos šalys griebėsi kaip tik priešingų priemonių. Italija, Austrija, Rusija ir kitos uždeda nemažus muitus ant visokių įvežamų produktų. Mat tuo budu norėta sustiprinti savo pramoniją. Ir ištiesų tasai pasiseka. Jaunajai pramonei sunku kovoti su senąja. O čia protekcionizmui dėka negalimi įvežti produktai. Neturėdama konkurentų, jaunoji pramonė stiprėja, ji nesivaržo nei kainomis, nei jokiomis priemonėmis. Gaminimo kainas nepaprastai padidina, o savęs sustiprinimui spiečiasi į įvairias sutartis-sindikatus.

Protekcionizmo politika veda prie nesuvisu geistinių pasekmių. Kiekviena valstybė apsiriboja, apsiginkluoja save nemažais muitais. Kiekviena stengiasi plėsti savo pramonę kiekviena stengiasi turėti viską, nežiurint, kad tasai jai gali apseiti kur kas brangiau, negu atvežus iš kitų valstybių. Nėra kraštų, kurie stengtųsi būti tokiais, ko daugiausia turi. O kiekvienas kraštas stengiasi būti agrarinei-pramoniniu kraštu.

Valstybės derasi tarp savęs, kad išsiderėjus geresnes prekybos sąlygas. Dabartiniu laiku tosios sutartys gyvuoja tam, kad labiau palaikius savo apsiribojimą, kad nesumažinus didelių muitų. Tosios sutartys tankiai buvo įvairių nesutikimų, net karių priežastimi.

Ačiu tam viskam regime šit kokį vaizdą. Visko gaminama nuolat daugiau, gaminimo kaina nepaprastai kyla. Įvežimas apkrautas dideliais muitais. Bet sindikatai, trustai galop valstybėms duoda už išvežimą nemažas premijas. Taigi prireikus, gaminimas randa budus, kad galėjus patekti į kitas valstybes. O žmonėms už tą visą gudravimą reikia permokėti didelius pinigus.

Visgi reikia pripažinti, kad muitai turi nemažą reikšmę. Nevisuomet sindikatai (ypač tarptautiniai, kurių esama sulyginamai mažai) gali pasekmingai kovoti su muitais. Taigi kyla naujas klausimas. Reikia jieskoti tokių vietų, kraštų, kur būtų galima įvežti gaminimą be jokių muitų, mokesčių, kliūčių. Visos valstybės kreipia savo malonią domą į "mažesnės kultūros" teritorijas, šalis. Čia ir prasideda kolonijų įgavimo noras.

Ekonominiame gyvenime kolonijos turi didžią svarbą. Paviz-

džiui, Vokietija, imkim, nemenkai audžia audinių. Bet josios žemėse neauga vatos. Tatai, Vokietijos pramonininkai privalo kreiptis ten, kur vata auga (į šiltesnes vietas) ir ją pirkti. Pinigai eina kitos valstybės gyventojams, jie jau išaina iš tautinės apyvartos. Vatą reikia pirkti Afrikoje, kurios gyventojai yra silpni, suliginus su karine europiečių spėka. Argi negali kilti mintis, kad naudinga tą kraštą užgrobti, ypač kad vargiai bus galima sulaukti stambaus pasipriešinimo. Tik keblumas tame, kad ant to paties Afrikos gabalo maloniai žiuri tokia Francija, Anglija. Užgrobiančiant koloniją, ristynės kyla ne tarp kolonijos ir metropolijos, bet tarp konkurentų. Kolonijų užgrobimo politika prasidėjo devynioliktojo šimtmečio pradžioje — reiškia kaip tik tuo laiku, kuomet valstybės griebėsi protekcionizmo. Aiškus sąryšis: kita nuo kitos apsiribojusios valstybės pradėjo žiurėti naujų žemių, iš kurių galėtų gauti žaliuos medžiagos ir kur galėtų vežti savo gaminimą. Tegu Vokietijai pasisekė užgrobti kokią nors Afrikos teritoriją, kurioje auga vata. Vokietys-pramoninkas jau nesikreips amerikiečio pagalbos, bet žiurės, kad palaikius savąjį. Pinigai, kurie būtų pradingę amerikiečio kišenių, atsidadės pas tautietį: tie pinigai liko si vokiečių rankose. Dabar reikia išvežti gaminimo perteklių. Aišku, kad anksčiausia bus vežama kolonijon, taigi nereikia mokėti maito. O ačiu tam produktų galima pardavinėti pigesne kaina ir pasekmingiau kovoti su konkurentu.

Kolonijų užgrobimu dar ne viskas baigiasi. Pirmiau galvojo, kad užtenka padaryti gerą sutartį, užkovoti rinką ir tikslas bus pasiektas. Bet dabarties imperialistai galvoja kitaip. Imkim pavyzdį: vokiečių kapitalistas steigia Francijoje fabriką. Tuomet jis privalo samdyti francuzus-darbininkus, žalią medžiagą pirkti iš francuzų pramoninkų. Tokiu budu daugelis pinigų išspruksta iš vokiečių rankų. Imperialistai ir galvoja, kad to visko išvengimui reikia šalį užgrobti pilnon nuosavybėn. O paskui pasistengti tąją naują teritoriją apriboti visokiais maitais.

Kolonija užgrobtą. Bet atsitaiko, kad ji neatneša jokios naudos, o netgi nuostolius. Apskritai tarius išrodo, tarytum, kolonijų svarba mažėja. Pavyzdžiui 1890 metais Anglija išveždavo Australijon už 700 mil. rublių, o 1904 metais tik už 580 mil. rublių. Arba priešingai. Iš Afrikos vokiečiai gauna kaučuką, kokao ir t. p., bet pasirodo, kad tasai išvežimas visai mažas. Nes 90% to visko Vokietija gauna ne iš kolonijų. Kokia gi tuomet kolonijų nauda? Gal gaunami dideli mokesčiai? Pasirodo — ne. 1907 metais Vokietija gavo iš visų savo kolonijų 8 mil. rublių mokesčių, o jų užlaikymas (valdininkas, kareivija....) kainavo 66 mil. rub. Nedateklių turėjo sumokėti Vokietijos gyventojai ir be to nema-

žai apkrauti mokesčiais (Visa taip buvo tik seniau. Pastaraisiais prieš karę metais Vokietijos kolonijų vertė buvo labai pakilusi ir nuostolių jau neduodavo. **Red.**)

Dabartiniu laiku koloniją užgrobęs užstojo geresni laikai tik kai kuriems asmenims — metalų liejimo savininkams. Koloniją turint visų-pirmiausia stengiamasi praversti gelžkelius, kurie gal visai negražina išleistųjų pinigų (Sudano gelžkelis kasmet atneša 15 kartų daugiau nuostolių negu įeigų); taipat reikia vesti telegrafus. Tam reikalinga daug bėgių, vėlų. Sindakatai stengiasi paimti to visko pristatymą į savo rankas, tatai didėja metalurgijos pramonė. Kad nurodžius, kiek sparčiai plėtėsi gelžkelių statymo darbas, atnešiu keletą skaitlinių. R. Liuksemburg (veikale "Die Akkumulation des Kapital") rodo, kokiais metais kur didėjo gelžkelių statymas. Pasirodo, kad 40 metuose gelžkeliai augo Europoje, 50 met. — Amerikoje, 60 m. — Azijoje, 70—80 m. — Australijoje, 90 metuose — Afrikoje. Kaip tik tie metai padidino tų šalių koki nors ekonominį plėtimąsi.

Užėmus teritoriją, reikia rūpintis josios apginimu. Militarizmas stojasi ekonominiu veiksniu. Jeigu nereikia prekybos gelžkelių, tuomet statomi strateginiai. Didėja ginklų gaminimo pramonė. Pergaminimas (tas ko negali nupirkti vartotojai) nupirkamas militarizmo siekiam. Reiškia militarizmas yra ekonominės evoliucijos veiksniu. Tatai tiek pagarsėjo Krupai, Šneiderai ar Armstrongai. Kiekvieną metą jie gaudavo milijoninius užsakymus. Tik įsivaizduokite, kad 1912 metais Rusija, Francija, Vokietija, Anglija ir Italija kareivijos ir laivyno užlaikymui išleido 3 milijardus rublių, o 1910—1912 m. laiku, 8,3 milijardų rub. Taigi paskutinių 40-ties metų laiku "ginkluotos santaikos" palaikymui išleista 82 milijardai rublių.

Valdininkų, finansistų, pramoninkų norais ir yra kolonialės politikos palaikymas. Nes ačiu tam didėja jų pelnai, storėja kišeniai. Valstybės turi kreiptis finansistų pagalbos ir skolinti pinigų, nes valstybių biudžetai nuolat duoda deficitą. "Ginkluotos santaikos" palaikymas slėgė šalį. Valstybių skolos didėjo, mokesčiai augo. Reikėjo-gi rasti budai, kad padarius tam galą, kad bereikalingai aikvojamus pinigus nukreipus kiton, naudingesnėn, vaisingesnėn pusėn.

Gaisrais, kraujais manoma išpainioti šis mazgas...

(Pabaiga bus).

PRANEŠIMAS.

“Ateities” mėnesiniu priedu atsilyginama su buv. prenumeratoriiais “Jaunosios Lietuvos”, kuri tuo tarpu neiš-eina. Tiems “J. L.” ėmėjams, kurie “Ateitį” ir pirmiau prenumeravo, panorėjus atlyginsime “Jaunosios Lietu-vos” knygomis arba komplektais.

Buv. “Jaunosios Lietuvos” Leidėjai.

VISU DOMAI!

“Ateities” Spaustuve atlieka visokius spau-dos darbus greitai, gerai ir pigiai.

————:0:————

Kaip paukštis negali lekėti be sparnų, taip kiekviena pramonė negali plėtotis be apgarsinimo. Geriausia garsintis “Ateityje”.

————:0:————

“Ateities” Knygyne galima gauti visokių naudingų knygų pasiskaitymui, o ypač knyga “Žmogaus Pareigos” — tai tikra kasdieninio gyve-nimo mokykla. Kaina tik \$1.00.

————:0:————

Visokius užsakymus išpyldom greitai. Su vi-sokiais reikalais kreipianties reikia adresuoti:

Ateitis Publishing Co.,

366 W. Broadway,

So. Boston, Mass.